HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אע"ג דאיכא דדמיא לה חשיב לה וליחשב נמי כותש אמר אביי שכן עני אוכל פתו בלא כתישה רבא אמר הא מני רבי היא דאמר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואי חשיב כותש הויא ליה ארבעים וליפוק חדא מהנך ולעייל כותש אלא מחוורתא כדאביי: ת"ר היו לפניו מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת מאי קאמר אמר עולא הכי קאמר בורר ואוכל לבו ביום ובורר ומניח לבו ביום ולמחר לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב חסדא וכי מותר לאפות לבו ביום וכי מותר לבשל לבו ביום אלא אמר רב חסדא בורר ואוכל פחות מכשיעור בורר ומניח פחות מכשיעור וכשיעור לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב יוסף וכי מותר לאפות פחות מכשיעור אלא אמר רב יוסף [א]בורר ואוכל ביד בורר ומניח ביד בקנון ובתמחוי לא יברור ואם בירר פטור אבל אסור ובנפה ובכברה לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני אלא אמר רב המנונא [ב]בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת בורר ומניח אוכל מתוך הפסולת [ג]פסולת מתוך אוכל לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני אלא אמר אביי [ד]בורר ואוכל לאלתר ובורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת אמרוה רבנן קמיה דרבא אמר להו (א)שפיר אמר נחמני [ה]היו לפניו שני מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח רב אשי מתני פטור רבי ירמיה מדיפתי מתני חייב רב אשי מתני פטור והא תני חייב לא קשיא הא בקנון ותמחוי הא בנפה וכברה כי אתא רב דימי אמר שבתא דרב ביבי הואי ואיקלעו רבי אמי ור' אסי שדא קמייהו כלכלה דפירי ולא ידענא אי משום דסבר אוכל מתוך פסולת אסור אי משום עין יפה הוא דמכוין חזקיה אמר [ו]הבורר תורמוסים מתוך פסולת שלהן חייב לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור שאני תורמוסים

דשלקי

אע"ג דאיכא. אחריתי בהדה דדמיא לה חשיב ואע"ג דחדא נינהו: **וליחשב נמי כותש.** חטין במכתשת להסיר קליפתן דהואי במקדש בסממנין אלא לאו משום דדמיא לדש לא חשיב לה דהא נמי מיפרקא מלבוש היא: **שכן עני אוכל פתו בלא כתישה.** לכך אע"ג דהואי במקדש ואב מלאכה היא כיון דתנא ליה דש לא תנא לה וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת נינהו וכיון דהוו במקדש והכא אתחיל בסידורא דפת תנינהו כדאמרינן [ע"ב] גבי אופה דה"ל למתני מבשל ולא אופה דלא הוה במקדש אלא משום סדורא דפת נקט ואתא הואיל ואופה בפת כמבשל בסממנין אבל כתישה עשירים הוא דלתתי וכתשי לעשות סלת נקיה אבל עניים לא טרחי הלכך לא תנא לה ומיהו ודאי אב מלאכה היא ובכלל דש היא: **רבי היא.** דיליף לקמן בפרק הזורק (דף צו:) דברים הדברים אלה הדברים למניינא: **וליפוק חדא מהנך.** או זורה או בורר או מרקד דהוו חדא ליפוק מינייהו חדא וליתני הך דהכי עדיף למיתני תרתי מהא ותרתי מהא מלמיתני ולמיכפל תלתא זימני בחדא ואיכא חדא דלא כפיל ביה מידי: **היו לפניו מיני אוכלין** גרסי'. ול"ג שני: **ולא יברור.** לקמיה פריך מאי קאמר ברישא תנא בורר והדר תנא לא יברור: **ולמחר.** לצורך מחר: **וכי מותר לאפות ולבשל לבו ביום.** וה"נ אב מלאכה היא כיון דאמרת ולמחר חייב חטאת: **פחות מכשיעור.** פחות מכגרוגרת: **וכי מותר לאפות פחות מכשיעור.** נהי דחיוב חטאת ליכא איסורא מיהא איכא דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) והיכי קתני בורר לכתחלה: **בקנון.** כלי עץ שעושין כעין לינור רחב מלאחריו וקצר מלפניו ובעלי מטבע עושים אותו והבורר בו קטנית נותן קטנית במקום הרחב ומנענעו והקטנית מפני שהוא סגלגל מתגלגל ויורד דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בכלי: **פטור אבל אסור.** מותר לכתחלה לא הוי דדמי לברירה וחייב חטאת לא הוי דכלאחר יד הוא דעיקר ברירה בנפה וכברה אבל ביד לא דמי לבורר כלל: **מידי קנון ותמחוי קתני.** ה"ה נמי דפריך מידי נפה וכברה קתני אלא חדא מינייהו נקט: **אוכל מתוך הפסולת.** לא דרך ברירה היא: **ובורר ומניח לאלתר.** לאכול לאלתר שאין זה דרך בוררין: **לאוצר.** להצניע: **נחמני.** אביי: **והתניא.** לעיל חייב ואי בבורר ומניח לאלתר מותר לכתחלה הויא ופטור אבל אסור ליכא: **שבתא דרב ביבי הואי.** הגיע יומו להיות עומד ומשמש על התלמידים: **ושדא קמייהו.** ולא רצה לברור האוכל מתוך העלין ולתת לפני כל אחד ואחד אלא שטחן והם נוטלים ואוכלים ובשטוח זה נפרש האוכל מאליו: **הבורר תורמוסין.** לאחר ששלקן הוא בורר אוכל מתוך הקליפה:

דשלקי

אע"ג דאיכא דדמיא לה חשיב (א). והא דלא חשיב שובט ומדקדק[א] לפי[ט] שהם לגמרי בכלל מיסך ואורג ולא חשיב נמי מנפץ אע"ג שבמשכן היו מנפצין פשתן לעשות יריעות ושאר דברים משום דהיינו דש ממש אלא שזה בתבואה וזה בפשתן אבל זורה ובורר ומרקד הם שלשה דברים[ב]: **שכן עני אוכל פתו בלא כתישה.** וא"ת מ"מ ליחשיב[ג] כתישת סממנין דהוה במשכן ואע"ג דעני אוכל פתו בלא כתישה לענין סממנים מלאכה חשובה היא ואומר ר"י דלאו דוקא[ד] אוכל פתו[ה] אלא ה"ה דעני צובע בסממנים בלא כתישה[ו] וא"ת [ז]מרקד נמי לא ליתני שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה כדאמר בסוף פרקין ויש לומר[ח] דרוב עניים אין אוכלין בלא הרקדה אלא שלענין חלה מצטרפין הסובין דקרינן ביה מלחם הארץ כיון דיש עניים שאוכלים בעיסה בלוסה[ט] ור"ת פירש בע"א[י] ולא נתיישב לר"י[יא]: **היו לפניו שני מיני אוכלין גרסי'.** וכן פירש ר"ח דבאוכל מתוך אוכל [יב]שייכא ברירה שבורר אותו שאינו חפץ לאכול מתוך אותו שרוצה לאכול [יג]דאותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת לגבי אותו שחפץ לאכול וכן משמע בירושלמי דגרס הבורר אוכלים מתוך אוכלים חזקיה אמר כו'[יד]: **בורר ומניח.**[טו] פי' לצורך אחרים: **וכי מותר לאפות פחות מכשיעור.** והמתרץ[טז] ס"ד דפחות מכשיעור הוי דרך אכילה[יז]: **מתקיף לה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני.** פי' הקונט' דה"נ הוה מצי למיפרך מידי נפה וכברה קתני וקשה לר"י [יח]מאי קמשני רב המנונא לדידיה[יט] נמי תקשה מידי [אוכל] מתוך פסולת קתני[כ] ועוד בסמוך[כא] פירש הקונטרס והתניא חייב דהיינו הך[כב] דהכא ומשני דבנפה וכברה איירי והיכי משני הכא [כג]מידי נפה וכברה קתני ונראה לרבינו יצחק דדוקא מקנון ותמחוי פריך וה"פ מידי קנון ותמחוי קתני[כד] כיון דנחת לפרושי דיני ברירה דביד מותר ובנפה וכברה חייב חטאת לא היה לו להניח מלשנות[כה] קנון ותמחוי דפטור אבל אסור: **בורר ואוכל אוכל מתוך פסולת.** משמע דאוכל מתוך פסולת אין דרך ברירה בכך וקשה דבריש פרק תולין (לקמן קלח.) אמרי'[כו] מה דרכו (ב) של בורר בורר אוכל מתוך פסולת[כז] וי"ל דהתם בפסולת מרובה על האוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך ברירה דהתם במשמר איירי[כח] וקשה לרשב"א דתנן בפ"ק דבילה (דף יד:) הבורר קטניות בי"ט ב"ש אומרים בורר אוכל ואוכל וב"ה אומרים בורר כדרכו ואמר בגמרא בד"א כשהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל ד"ה נוטל את האוכל ומניח את הפסולת ואי בפסולת מרובה על האוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך ברירה היכי שרי לב"ש הא אינהו אסרי לברר כדרכו וצ"ע שם: **והתניא** חייב. פי' בקונטרס דהיינו ברייתא דלעיל[כט] וקשה לר"י דלמאי דמוקמינן לה בנפה וכברה משמע דוקא לבו ביום אסור אבל[ל] לאלתר אפי' בנפה וכברה שרי[לא] ובפ"ק דבילה (גם זה שם.) משמע דבנפה וכברה אסור בכל ענין דתנן ב"ה אומרים בורר כדרכו בקנון ובתמחוי אבל לא בנפה ובכברה ולא מפליג בין לאלתר לבו ביום ועוד לכאורה לעולא דלעיל הוי בורר לבו ביום כמו לאלתר לאביי וא"כ שרי לעולא בנפה וכברה אפי' לבו ביום ומתני' דבילה אסר לכל הפחות לבו ביום ונראה לר"י דברייתא דלעיל איירי בבורר ביד[לב] והכא[לג] דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתי היא[לד] ואפי' לאלתר חייב חטאת[לה] וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דפירש שיש ג' דינין בבורר לאלתר דביד מותר לכתחלה[לו] בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור[לז] בנפה וכברה חייב חטאת[לח]: **ולא ידענא אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור.** פי' לא ידענא מה שלא בירר תחלה קודם שהביאם לפניהן אבל אין לפרש בשעה שהניח לפניהם דא"כ מאי קאמר אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור דהא לכ"ע שרינן אוכל מתוך פסולת לאלתר:

הא

עין משפט נר מצוה

לט א ב מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיט סעיף א:

מ ג מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ד:

מא ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף א ב:

מב ה מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ג:

מג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

◆

מוסף תוספות

א. דלקמן בפרקין (עה:). תוס' הרא"ש. ב. [ו]כל אחת עומדת בפני עצמה דזורה לבירור העפר ובורר ליטול הצרורות ומרקד ליטול המורסן, וכדפירש"י ז"ל (להלן עה: ד"ה הרי), אי נמי כדפירש"י ז"ל (לעיל בע"א בריש מתני') שזה ברוח וזה ביד וזה בכלי. ריטב"א. ג. כותש משום. תוס' הרא"ש. ד. נקט שכן עני. תוס' הרא"ש. ה. בלא כתישה. תוס' הרא"ש. ו. ואע"ג דבמשכן עבוד כתישה דאין עניות במקום עשירות, מ"מ לא חשיב אב אלא מה שעני ועשיר רגילין לעשות. תוס' הרא"ש. ז. א"כ. תוס' הרא"ש. ח. דלא דמי עני דהכא לעני דהתם. חי' הר"ן. ט. אבל לענין כתישה רוב עניים אוכלים בלא כתישה אפי' אותם שאינם אוכלים בלא הרקדה. תוס' הרא"ש. ואינו כותש אלא מי שהוא מפונק ביותר. חי' הר"ן. י. בתוס' הרא"ש מובא פירושו. יא. עי' חי' הרמב"ן. יב. נמי. תוס' הרא"ש. יג. והא דקאמר לקמן בורר אוכל מתוך פסולת [היינו]. ריטב"א. יד. [אבל] גירסת רש"י ז"ל היו לפניו מיני אוכלין, ולא גריס שני מיני אוכלין, דהכא בבורר אוכל מתוך פסולת הוא כדאיתא לקמן ולא בבורר אוכל מתוך אוכל. ריטב"א. [ועי' פנ"י ותפ"ס]. טו. כיון דתרווייהו לבו ביום היינו בורר ואוכל היינו בורר ומניח, י"ל בורר ואוכל הוא עצמו בו ביום, בורר ומניח. ריטב"א. טז. דנאדי מאוקימתיה דעולא משום מאי דאתקיף עליה ר"ח וכי מותר לאפות לבו ביום, היכי לא אסיק אדעתיה דאאוקימתא דיליה מצינן לפרוכי נמי כי האי פירכא וכדאתקיף רב יוסף לרב חסדא, י"ל דהוה. חי' הר"ן. [ועי' מהרש"א]. יז. [ו]אין עליו שם ברירה כלל אלא כמכשיר ומתקן אכילתו. ריטב"א. ורב יוסף לא ניחא ליה בהכי משום דדרך ברירה נמי בהך הוא, שכל הבורר קימעא קימעא הוא בורר עד שמצטרף לחשבון גדול. חי' הר"ן. יח. דא"כ. תוס' הרא"ש. יט. גופיה. תוס' הרא"ש. כ. וכדאתקיף ליה אביי. ריטב"א. כא. דפריך לרב אשי והא תניא חייב. תוס' הרא"ש. כב. ברייתא. תוס' הרא"ש. כג. תקשי ליה. תוס' הרא"ש. כד. דלא היה לו לתנא לדלג כל דין קנון ותמחוי. תוס' הרא"ש. כה. דין שבין שניהם דהיינו. תוס' הרא"ש. כו. משמר חייב משום בורר. ריטב"א. כז. אף זה וכו'. משמע שדרך ברירה היינו אוכל מתוך פסולת. ריטב"א. כח. כי כן דרך ליטול ביד מה שהוא יותר מועט. ריטב"א. כט. בתירוצים דאביי ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת, ואי הא דרב אשי בבורר ואוכל לאלתר מותר לכתחלה הוא וליכא פטור אבל אסור. רמב"ן. [ועי' מהר"ס]. ל. רישא דההיא ברייתא דקא שריא. חי' הר"ן. לא. דהא אביי לא מפליג בין רישא וסיפא אלא בין לאלתר ולבו ביום. חי' הר"ן. לב. דוקא. תוס' הרא"ש. לג. דפריך וכו' והא תניא חייב. תוס' הרא"ש. לד. דמתניא הכי היו לפניו מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח חייב מדקאמר בירר ואכל משמע אפילו לאלתר, ומשנינן דההיא בנפה וכברה. חי' הר"ן. לה. וכי קאמר רב אשי פטור אבל אסור היינו בקנון ובתמחוי ולאלתר, וברייתא דקתני לעיל מותר איירי ביד. חי' הר"ן. לו. והיינו הך ברייתא דלעיל. חי' הר"ן. לז. והיינו דרב אשי. חי' הר"ן. לח. והיינו הך ברייתא בתרייתא דקתני חייב. חי' הר"ן.

מסורת הש"ס

(א) [נדרים נד: וע"ש בר"ן טעם דקרי לאביי נחמני וע"ע פירש"י בגיטין לד:],

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אע"ג וכו' חשיב לה והא דלא חשיב. נ"ב עיין לקמן בפ' הזורק דף צו ומביאו לעיל בד' עג: (ב) ד"ה בורר וכו' דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אע"ג וכו' לפי שהם לגמרי בכלל מיסך. עי' לקמן דף עה ע"ב ברש"י ד"ה שובט:

◆

מוסף רש"י

שפיר אמר נחמני. נראה בעיני דעל שם שרבה בר נחמני גידל אביי בביתו ולמדו תורה שהיה יתום, השיאו את שם אביו נחמני, רבה סתם הוא רבה בר נחמני (גיטין לד:).

◆

רבינו חננאל

ואינה מחוברת, ואינה כגון קליפה שצריכה פירוק, או כגון עפרורית שצריך ניפוץ, אלא מעורבת בלבד. **וכן** אם נטל בידו אדם תבואה בתיבנה ובפסולת שיש בה וניפח בה ברוח פיו ובירר, חשוב הוא כזורה. **פירוש בורר,** נוטל פסולת מבין האוכל ומשליכה או נוטל האוכל ומניח הפסולת. מרקד, שמטיל את האוכל והפסולת בכברה [אם הפסולת כמין עפרורית הוא יוצא מכברה] ונשאר(ת) האוכל, ואם האוכל דק והפסולת עבה כמין תבן, יוצא האוכל ונשארת הפסולת בכברה. **וכיון** דאסיקנא כי הזורה והבורר והמרקד כולן מעין מלאכה אחת הן, מפריש הפסולת מן האוכל. ומשום דהוו במשכן הוו להו תלתא וחייב על כל אחת ואחת. **ואקשינן** ונחשוב נמי כותש שהוא מסיר קליפת החיטין מעליהן לטחון אותם להוציא סולת, כגון כותש לעשות דייסא או טיסני, והנה גם זה מפריש פסולת מן האוכל הוא. ומשני אביי שכן עני אוכל פתו בלא כתישה, כלומר כל בני אדם טוחנין בחיטין שלהן סלת, הנה דרך העניים לברור ולטחון ולעשות עיסה בלוסה ואין אוכלין סלת, לפיכך אין צריכין כתישה. ואע"פ דכתישה מלאכה היא, דהא לגבי יו"ט גרסינן [ביצה יד.] אין כותשין במכתשת, אע"פ שמותר ביו"ט אוכל נפש, וכ"ש בשבת. אמר אביי האי דלא חשיב לה בהדי אבות, משום דלא חשיבא שלא כל אדם אוכל בכתישה כמו שאמרנו, לפיכך אינה אלא כתולדות דמיא. **רבא** אמר אמאי לא חשיב לכותש בהדייהו, משום דמתניתין ר' (חייא) [היא] דאמר קבלה היא בידינו אבות מלאכות [ארבעים] חסר אחת כנגד (א)עבודת המשכן, (ור' מ' חסר אחת שנה) וכבר פירשנו להא דר' בבמה טומנין [מט:] כי המלאכות הללו מן המשכן למדתן. ואי חשיב כותש בהדייהו הוי להו מ' שלמות, ור' מ' חסר אחת שנה, לפיכך לא תנא כותש בהדייהו. ואקשינן וליפוק חדא מינייהו וניעול כותש. ואסיקנא אלא מחוורתא כדאביי. ת"ר **היו לפניו ב'** מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח, ולא יברור ואם בירר חייב חטאת. ומתמה מאי קאמר, [אמר] עולא הכי קאמר בורר ואוכל בו ביום כו'. ודחאה רב חסדא ואמר [וכי מותר] לאפות ולבשל בו ביום כו'. ופרשה אביי בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר, (ב)שלא לאלתר לא יברור, ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת. וקיי"ל כוותיה, דאמר רבה שפיר אמר נחמני. ולאלתר דאמר אביי, כל זמן שיושב על השולחן ואוכל, דגרסינן בתלמוד א"י ברר אוכלין מתוך אוכלין, חזקיה אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור. מתניתא פליגא על חזקיה דאמר בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן. רבין בר חייא אמר תפתר כשהיו אורחין אוכלין ראשונה ראשונה. **היו לפניו ב' מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח,** רב אשי מתני חייב. ואוקימנא להא דרב אשי בבורר בנפה או בכברה חייב חטאת, בקנון ובתמחוי פטור, וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור ניהו, וקיי"ל כרב אשי דבתראה הוא. והא דאמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב, הלכתא היא, דהא מקשינן ופרקינן בה לפרושי שמעתיה, דאמרינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור, ושנינן שאני תורמוסין דשלקי להו ז' זמני כו'. שמעינן מינה דאוכל מתוך הפסולת זולתי תורמסין שרי וכדאביי דשרי לאלתר, כי היכי דלא תקשי חדא אחברתא, [illegible] וכבר פירשנוהו. [illegible] פסולת מתוך אוכל [illegible] לאלתר [illegible] בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור. ובנפה ובכברה [illegible] ואם בירר נעשה כבורר לאוצר, בשוגג חייב חטאת. ואע"פ דגרסינן [גיטין כז כח] לענין מי שאבד לו גט, אם מצאו לאלתר כשר, הכא היכי דמי לאלתר, י"א כל שלא

(א) עי' בגמ' כאן ולעיל מ"ט ע"ב בתוס' וצ"ע. (ב) מכאן ועד סוף הענין הובא בא"ז בשם רבינו.